

PROMEMORA

Nr 1. Juni 2013

Kan Sverige tvingas
att gå med i euron?

Promemoria nr 1. Juni 2013. Skribent: Gösta Torstensson.
Utgivare: Folk rörelsen Nej till EU, Pölgatan 5, 414 60 Göteborg. För mer
information: mejla kansli@nejtill.eu.se eller besök www.nejtill.eu.se

Kan Sverige tvingas införa euron, EU:s överstatliga valuta? Den frågan har blivit högaktuell efter ett tal som EU-kommissionens ordförande José Manuel Barroso höll på en konferens om valutaunionens framtid i Bryssel den 7 maj.

I talet, som behandlade eurons framtida utmaningar, sa Barroso:

– Vi måste komma ihåg att den nuvarande gestaltningen av euroområdet bara är tillfällig, eftersom alla medlemsstater förutom två är förutbestämda att bli fullvärdiga medlemmar av EMU enligt fördragen. [Aftonbladet 10 maj]

De två EU-medlemmar som inte är "förutbestämda att bli fullvärdiga medlemmar" är Danmark och Storbritannien. Det fick de båda länderna i form av protokoll när Maastrichtfördraget framförhandlades i början av 1990-talet. För danskarnas del gällde att "en folkomröstning skall hållas" innan de slutgiltigt bestämmer sig: "Om Danmark meddelar att det inte skall delta i tredje fasen [dvs. införandet av euron], skall Danmark medges undantag." Det brittiska protokollet kan sägas vara mer långtgående än det danska, eftersom protokollet i sig innebär att Storbritannien står utanför euron. (Protokollen utgör "en integrerad del av fördraget" och har samma rättsliga status som själva fördragen.)

Kan detsamma gälla för Sverige, vilket EU-anhängarna, såväl moderater som socialdemokrater, påstod inför folkomröstningen 1994? Nej. Eftersom Sveriges regering och riksdag inte krävt något undantag i förhållande till EMU! Därför är Sverige genom det avtal som överenskoms med EU den 1 mars 1994, juridiskt och folkrättsligt bundet till fullt medlemskap i EMU, inklusive det tredje steget med överstatlig valuta och centralbank.

"Alla de tillträdande länderna [dvs. Finland, Norge, Sverige och Österrike] accepterar fullt ut reglerna om genomförandet av den andra fasen av ekonomiska och monetära unionen och Maastrichttraktatets bestämmelser om EMU:s tredje fas", rapporterade ministerrådets generalsekretariat den 9 mars 1994 i en sammanfattning av slutresultatet av förhandlingarna med de fyra ansökarländerna (Finland, Norge, Sverige och Österrike).

Den formella anledningen till att Sverige står fritt från euron, dvs. EMU:s tredje steg, är inte att svenska folket röstat nej i folkomröstningen den 14 september 2003. Saken är den att Sverige inte får vara med i EMU:s tredje steg, EU:s valutaunion, eftersom vi inte uppfyller de så kallade konvergenskraven. Ett av dessa krav, valutastabilitet, tolkas av EU-makthavarna som att ett EU-land i minst två år måste ha knutit sin nationella valuta till euron (det kallas att ingå i den europeiska växelkursmekanismen, ERM). Men den svenska kronan har inte någon fast växelkurs i förhållande till euron eller någon annan valuta, utan den "flyter".

Senaste gången kronan hade en fast växelkurs var i början av 1990-talet då kronan var knuten till eurons föregångare, ecun. Det resulterade i ett präktigt "ekonomiskt-politiskt fiasko", enligt Veckans Affärers reporter Kjell Olsson:

"Det är inga småsummor som det svenska folket fått betala för politikernas

och riksbankens försök att snabbt transformera om Sverige till ett hårdvalutaland av kontinentalt snitt”, skrev Kjell Olsson som uppskattade kostnaderna till 120-150 miljarder kronor i produktionsbortfall och fem procents extra arbetslöshet.

Mellan maj 1991 och november 1992 uppfyllde Sverige Maastrichtfördragets krav på ”valutastabilitet”. De då ansvariga politikerna, Carl Bildt och Ingvar Carlsson, kunde avbryta detta fullskaleexperiment eftersom Sverige ännu inte var medlem i EU. Sedan dess är den svenska kronkursen flexibel, dvs. den bestäms, på gott och ont, av ”marknaden” enligt Handelshögskolans grundkurs i national-ekonomi.

Vilka medlemsstater som skulle delta i valutaunionen från start bestämdes vid Europeiska rådets möte i Bryssel den 1-3 maj 1998. På grundval av rapporter från EU-kommissionen och EMI (det europeiska monetära institutet, embryot till den europeiska centralbanken, ECB), bedömde Ekofinrådet (EU-ländernas ekonomi- och finansministrar) vilka av de då 15 medlemsstaterna som uppfyllde ”konvergenskraven”, dvs. villkoren för deltagande. För de länder som ansågs uppfylla kraven var det i princip obligatoriskt att vara med.

På basis av en rekommendation från Ekofinrådet, fattade sedan Europeiska rådet (stats- och regeringscheferna) det slutliga beslutet med enhällighet. De länder som ansågs ha kvalificerat sig var Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Tyskland och Österrike. Danmark och Storbritannien prövades inte eftersom de båda har fördragsenliga undantag, vilka ger dem rätt att stå utanför valutaunionen oavsett om de uppfyller konvergenskraven.

Grekland och Sverige uppfyllde inte villkoren för deltagande, enligt kommissionens rapport och finansministrarnas rekommendation. Grekland bedömdes inte uppfylla något av villkoren. Som grund för att inte rekommendera Sverige angav kommissionen följande anledningar: För det första att Sverige inte hade deltagit i växelkursmekanismen ERM och att den svenska kronan under de senaste två åren varierat alltför mycket mot de valutor som deltog i ERM. För det andra var den svenska lagstiftningen, regeringsformen och reglerna för Sveriges Riksbank, inte i överensstämmelse med kraven i det dåvarande EG-fördraget. (Sverige genomförde hösten 1998 de enligt EU nödvändiga grundlagsändringarna.) Kommissionen godkände däremot Sverige när det gällde prisstabilitet (låg inflation), räntenivå och ”sunda” statsfinanser.

Den 1 januari 1999 inleddes den tredje etappen av EMU. De elva medlemsstater i EU som hade bedömts uppfylla inträdeskraven bildade då en valutaunion med överstatlig valuta, penningpolitik och centralbank. (Grekland inträdde som tolfte EU-land i EMU från den 1 januari 2001.) Växelkurssamarbetet ERM ersattes vid bildandet av valutaunionen av ERM 2, för att reglera förhållandet mellan EU-länder som deltar i valutaunionen och de som står utanför. Deltagande i ERM 2 är frivilligt, även om det anges i resolutionen att medlemsstater utanför valuta-

unionen "förväntas delta". Danmark har anslutit sig till ERM 2 och i överenskommelsen mellan Danmark och euroländerna bestämdes fluktuationsbandet för den danska kronan till plus/minus 2,25 procent. Storbritannien och Sverige har inte gått med i ERM 2.

De EU-länder som inte uppfyllde EMU-kraven och därför inte kom med i valutaunionen från starten den 1 januari 1999, ska enligt fördraget betraktas, typiskt EU, som "medlemsstater med undantag". Undantaget ska vara temporärt och dessa länder ska allteftersom de uppfyller villkoren gå med i valutaunionen. Men det är endast Storbritannien och Danmark som i egentlig mening har undantag från EMU, att permanent stå utanför tredje etappen av EMU.

"Medlemsstater med undantag" kan när som helst införlivas med valutaunionen, så tillvida att "en hög grad av varaktig konvergens har uppnåtts". Enligt artikel 140.1 i Fördraget om EU:s funktionssätt ska EU-kommissionen och ECB-rådet minst en gång vartannat år rapportera till Ekofinrådet om hur "medlemsstater med undantag fullgör sina förpliktelser när det gäller att förverkliga den ekonomiska och monetära unionen". Efter överläggningar i Europeiska rådet ska Ekofinrådet på förslag av kommissionen och med kvalificerad majoritet bland euroländerna "besluta om vilka medlemsstater med undantag som "uppfyller de nödvändiga villkoren". I artikel 140.1 listas de fyra kriterier som avses, bland annat "deltagande i växelkursmekanismen".

Den senaste tillgängliga rapporten från EU-kommissionen är från 2010. Den 239 sidor tjocka luntan har rubriken "Convergence Report 2010". Femton sidor handlar om Sverige. EU-kommissionen konstaterar att Sverige inte är med i ERM 2 och att den svenska kronans värde har guppat upp och ned under de senaste åren. Dessutom har kommissionen åtminstone 20 anmärkning på den svenska lagstiftningen om riksbanken eller som Brysselbyråkraterna skriver: "There exists some incompatibilities in this area". Bland annat anmärker man på att "principen om centralbanken institutionella oberoende inte är respekterad".

Den formella anledningen till att Sverige inte är med i EMU:s tredje steg är alltså att Sverige inte fullgjorde "sina förpliktelser" när prövningen gjordes under våren 1998. Europeiska rådet slog fast att Sverige inte uppfyllde växelkurskriteriet.

Enligt EU:s så kallade stabilitetspakt, som började gälla den 1 januari 1999 och som omfattar alla EU-länder förutom Storbritannien, ska de EU-länder som inte deltar i valutaunionen (dvs. "länder med undantag") lägga fram ett så kallat konvergensprogram som sedan ska uppdateras årligen. Vid ett Ekofinmöte i Bryssel i början av februari 1999 utvärderades och godkändes för första gången ett konvergensprogram från Sverige. Rådet anmärkte på att Sverige inte klarar kravet på en "stabil växelkurs" och uttalade att innan Sverige kan delta i valutaunionen krävs att den svenska kronan varit ansluten till ERM 2 under "tillräckligt lång tid".

EU kan inte tvinga Sverige att gå med i ERM 2. Men skulle något EU-land –

utom Storbritannien och Danmark – vägra att gå med i EMU:s tredje steg, trots att konvergenskraven uppfylls, rör det sig i folkrättslig mening om ett avtalsbrott.

Enligt artikel 3.4 i Fördraget om Europeiska unionen ska EU ”upprätta en ekonomisk och monetär union som har euron som valuta”. Varje ”medlemsstat med undantag” ska enligt artikel 142 i Fördraget om EU:s funktionsätt ”behandla sin valutapolitik som en fråga av gemensamt intresse”. Och enligt artikel 140.1 är ”medlemsstater med undantag” skyldiga att fullgöra ”sina förpliktelser när det gäller att förverkliga den ekonomiska och monetära unionen”.

Någon regel om enskilda staters möjlighet att i ett senare skede säga ja eller nej till EMU finns inte i EU:s fördrag. Om medlemsländerna stod fria att välja skulle varken Danmark eller Storbritannien behövt skriftliga, fördragsfästa undantagsklausuler. Att så är fallet bekräftas av EU-kommissionens ordförande José Manuel Barrosos uttalande den 7 maj 2013.

Men inför folkomröstningen om Sveriges medlemskap i EU i november 1994 påstod EU-förespråkarna att Sverige, i likhet med Danmark och Storbritannien, fått ett undantag från EMU. I broschyren ”Ja eller nej till svenskt medlemskap i EU” som EU-minister Ulf Dinkelspiel skickade ut till samtliga svenska hushåll påstods att ”Det är [...] Riksdagen som skall avgöra frågan om Sverige skall anslutas till den gemensamma valutan och centralbanken när den frågan blir aktuell. Detta har Sverige gjort klart i förhandlingarna”.

Den borgerliga kampanjorganisationen ”Ja till Europa” påstod att ”Vi bestämmer slutgiltigt själva om vi vill ha ECU [idag euron] som valuta eller inte. Det är den självklara politiken i en organisation som består av suveräna stater”.

Anders Lindström, som var ordförande i den socialdemokratiska propagandaorganisationen ”Löntagare för Europa” uttalade att ”Det krävs ett separat riksdagsbeslut om vi ska ansluta oss till en valutaunion. [...] Att vår riksdag självständigt ska pröva frågan om deltagande i en valutaunion finns med som en del av förhandlingsresultatet”.

LO:s så kallade ”EG-kommitté” hävdade att ”Folkomröstningen gäller inte deltagande i en monetär union. [...] Den svenska riksdagen har suverän rätt att senare ta ställning till deltagande i en monetär union”.

Att EU-anhängarna, såväl moderater som socialdemokrater, för med osanning inför folkomröstningen 1994, är naturligtvis inget argument för att Sverige ska gå med i EU:s valutaunion. Två fel blir inte ett rätt. Svenska folket har sagt nej i EMU-folkomröstningen i september 2003 och snart tio år senare är det endast nio procent av svenskarna som vill gå med i det krisande eurosamarbetet enligt en opinionsundersökning från Göteborgs universitet (maj 2013). Däremot är EU-anhängarnas lögn ett av många skäl till varför vi anser svenska folket måste beredas en ny möjlighet att rösta om EU.